

อรั-ริบา (ดอกเบีย)

﴿الربا﴾

[ไทย - Thai - تايلاندي]

มุหัมมัด อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญีรีย

แปลโดย : อิศมาน จารง

ผู้ตรวจทาน : อัสนัน นียมเดชา

2009 - 1430

islamhouse.com

﴿ الربا ﴾

« باللغة التايلاندية »

محمد بن إبراهيم التويجري

ترجمة: عثمان جاورنج

مراجعة: عصران إبراهيم

2009 - 1430

islamhouse.com

อรั-ริบา (ดอกเบีย)

บทบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินครอบคลุมสามด้าน คือ ความยุติธรรม ความเพิ่มพูน และความอธรรม ที่ยุติธรรมก็คือการซื้อขาย ที่เพิ่มพูนก็คือการบริจาศ ส่วนที่อธรรมก็คือ ริบา (ดอกเบีย) เป็นต้น

ริบา คือการเกินเลยในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งสองสิ่งที่มีสาเหตุริบาอยู่ในตัวของมัน

หุก่มของริบา

1- ริบาถือเป็นบาปใหญ่ประเภทหนึ่ง และมันเป็นสิ่งที่ต้องห้ามในทุกศาสนาที่เป็นศาสนาแห่งฟากฟ้า(ศาสนาที่มีคัมภีร์จากพระเจ้าเป็นเจ้าของรวมศาสนาฮินดูของฮินดู ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม) เนื่องจากมันแฝงไปด้วยความเสียหายที่ใหญ่หลวง มันเป็นต้นเหตุของการเป็นศัตรูกันระหว่างมนุษย์ มันนำไปสู่การงอกเงยของทรัพย์สินผ่านการขูดรีดจากทรัพย์สินของคนจน มันเป็นการอธรรมต่อผู้ที่มีความจำเป็น ทำให้คนรวยกดขี่คนยากจน ปิดหนทางการบริจาศและการทำดีต่อผู้อื่น และทำลายความรู้สึกเมตตาสงสารต่อเพื่อนมนุษย์

อัลลอฮ์ตะอาลาตรัสว่า

﴿وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَاَ فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

[البقرة / ๒๗๕]

ความว่า "และอัลลอฮ์ทรงอนุมัติการซื้อขาย และทรงห้ามริบา(ดอกเบีย) ดังนั้น ผู้ใดที่การตักเตือนจากพระเจ้าของเขาได้มายังเขา แล้วเขาก็เลิก(จากสิ่งที่ถูกห้าม) สิ่งที่ล่วงแล้วมาก็เป็นสิทธิของเขา(ไม่ต้องคืนหรือชดใช้) และเรื่องราวของเขานั้นมอบให้เป็นภาระของอัลลอฮ์(ที่จะทรงพิจารณาเขา) และผู้ใดวกกลับไป(กระทำ)อีก ชนเหล่านี้แหละคือชาวนรกโดยที่พวกเขาจะอยู่ในนรกนั้นตลอดกาล" (อัล-บะเกาะเราะฮ์ 275)

2- ริบาเป็นการกินทรัพย์สินของเพื่อนมนุษย์โดยมิชอบ ทำให้การหารายได้ การทำธุรกิจ และการผลิตที่มนุษย์มีความต้องการเกิดการชะงักงัน ผู้ที่รับดอกเบียทรัพย์สินของเขาเพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องเหน็ดเหนื่อย ทำให้เขาละทิ้งการทำธุรกิจ และการทำประโยชน์ที่มนุษย์จะได้ประโยชน์จากมัน จุดจบของผู้ที่ยุ่งเกี่ยวกับริบาทุกคนคือความถดถอยของทรัพย์สินเงินทอง

บทลงโทษเกี่ยวกับริบา

ริบาเป็นบาปใหญ่ และแท้จริงแล้วอัลลอฮ์ได้ประกาศสงครามกับผู้กินและผู้ทำให้ริบา ซึ่งต่างจากบาปอื่นๆ

1-อัลลอฮ์ตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ (٢٧٨)
فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ
أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ [البقرة/٢٧٨-٢٧٩]

ความว่า "บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย! พึงยำเกรงอัลลอฮ์เถิด และจงละเว้น ดอกเบี้ยที่ยังเหลืออยู่เสียหากพวกเจ้าเป็นผู้ศรัทธา และ ถ้าพวกเจ้ามิได้ปฏิบัติตาม ก็พึงรับรู้ถึงสงครามจากอัลลอฮ์และศาสนทูตของพระองค์(หมายถึงอัลลอฮ์และศาสนทูตประกาศเป็นปฏิปักษ์อย่างชัดเจนกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ดอกเบี้ย) และหากพวกเจ้าสำนึกผิดกลับเนื้อกลับตัวแล้ว สำหรับพวกเจ้าก็คือ ต้นทุนแห่งทรัพย์ของพวกเจ้า โดยที่พวกเจ้าจะได้ไม่อธรรม และไม่ถูกอธรรม" (อัล-บะเกาะเราะฮะฮ์ 278-279)

2- รายงานจากท่าน ญาบิร เราะวะฎีย์ลลฮุฮ์อันฮุ ว่า

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْلَ الرِّبَا، وَمُؤْكَلَهُ وَكَاتِبَهُ،
وَشَاهِدَيْهِ، وَقَالَ: هُمْ سَوَاءٌ. أَخْرَجَهُ مُسْلِمٌ.

ความว่า "ท่านรอซูล คือลลลลลลฮุฮ์อะลัยฮิอะสَّلَام ได้ประณามผู้ที่กินริบา ผู้ให้กิน ผู้บันทึก และผู้เป็นพยานทั้งสองคน และท่านกล่าวว่า พวกเขาอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน(ในบาป)" (บันทึกโดย มุสลิม 1598)

3- รายงานจากท่านอบูสุรอยเราะฮะฮ์ เราะวะฎีย์ลลฮุฮ์อันฮุ จากท่านนบี คือลลลลลลฮุฮ์อะลัยฮิอะสَّلَام กล่าววว่า

«اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشَّرْكُ
بِاللَّهِ، وَالسَّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا،
وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلَّى يَوْمَ الرَّحْفِ، وَقَدْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ
الْعَافِلَاتِ». متفق عليه.

ความว่า "พวกท่านจงออกห่างจากสิ่งที่ทำให้หายหน้า (บาปใหญ่) เจ็ดอย่าง" พวกเขา(บรรดาเศาะหาบะฮ์)ได้ถามว่า "โอ้ท่านศาสนทูตของอัลลอฮ์ มันคือ

อะไรบ้าง?” ท่านจึงกล่าวว่า “(มันคือ) การตั้งภาคีกับอัลลอฮ์ การใช้เวทมนต์ไสยศาสตร์ การฆ่าชีวิตหนึ่งที่พระองค์ทรงห้ามเว้นแต่ด้วยความชอบธรรม การกินริบา(ดอกเบี้ย) การกินทรัพย์สินของเด็กกำพร้า การถอยหนีในวันแห่งการเผชิญหน้ากับศัตรู และการใส่ความหญิงหนึ่งที่ดีที่เป็นผู้มีศรัทธาและบริสุทธิ์” (บันทึกโดย อัลบุคอรีห์ หมายเลข 2766 และสำนวนรายงานนี้เป็นของท่านและมุสลิม หมายเลข 89)

ประเภทของริบา

1- **ริบา นะสีอะฮฺ** คือการเพิ่มที่ผู้ขายรับจากผู้ซื้อเป็นสิ่งที่ทดแทนการยืดเวลา(ชำระ) เช่น เขาให้เงินไปหนึ่งพันบาทเป็นเงินสด โดยที่อีกฝ่ายต้องคืนให้หลังจากหนึ่งปีเป็นเงินหนึ่งพันสองร้อยบาท เป็นต้น

- หรือการผันหนี้แก่ผู้ขัดสน ในลักษณะที่ว่าเขามีทรัพย์สินที่ค้างชำระเหนือบุคคลหนึ่ง เมื่อถึงเวลาชำระเขาก็จะกล่าวแก่บุคคลนั้นว่า “ท่านต้องการชำระทันที หรือต้องการเพิ่มดอกเบี้ย(โดยที่ยังไม่ต้องชำระ)” ถ้าหากอีกฝ่ายพอใจจะชำระก็ชำระ หรือไม่เขาก็จะเพิ่มเวลาให้ โดยมีการเพิ่มทรัพย์สิน(หนี้)ขึ้นด้วย ทำให้จำนวนทรัพย์สินที่ต้องชำระเหนือลูกหนี้ผู้นั้นมีมากขึ้น เช่นนี้คือรากฐานของริบาหรือดอกเบี้ยในสมัยญาฮิลียะฮฺ ที่อัลลอฮฺได้ทรงห้ามไว้และกำหนดให้มีการยืดเวลาแก่ผู้ขัดสน (โดยไม่มีการเพิ่ม) ซึ่งริบาประเภทนี้เป็นริบาที่อันตรายที่สุด เพราะมีผลเสียมากมาย โดยที่มันได้รวบรวมทุกประเภทไว้ในตัวมัน คือ **นะสีอะฮฺ ริบาฟฎิล** (ดอกเบี้ยส่วนต่าง) และ ริบาเงินกู้

1.1- อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ مِزًّا ضِعْفًا مُضَاعَفًا وَأَنْتُمْ لَكُمْ﴾

[آل عمران/ 130]

ความว่า “โอ้ ผู้ศรัทธาทั้งหลาย! จงอย่ากินดอกเบี้ยหลายเท่าที่ถูกทบทวี และพวกเจ้าพึงยำเกรงอัลลอฮฺเถิด เพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับความสำเร็จ” (อาล อิมรอน 130)

1.2- อัลลอฮฺตรัสว่า

﴿وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

تَعْلَمُونَ [البقرة/ 280]

ความว่า “และหากเขา (ลูกหนี้) เป็นผู้ยากไร้ก็จงให้มีการรอกอย(ให้ผ่อนผัน) จนกว่าจะถึงคราวสะดวก และการที่พวกเจ้าจะให้เขานั้นย่อมเป็นการดีแก่พวกเจ้า หากพวกเจ้ารู้” (อัล-บะเกาะเราะฮฺ 280)

- หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนทรัพย์สินในประเภทของริบาฟฎูล์ (ดูความความหมายในหัวข้อถัดไป) กันทั้งสองฝ่าย โดยมีการล่าช้าในการส่งมอบของทั้งสองฝ่าย หรือเพียงฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เช่น ซื้อขายทองคำกับทอง ข้าวสาลีกับข้าวสาลี (โดยไม่รับมอบทันที) เป็นต้น หรือขายประเภทหนึ่งกับอีกประเภทหนึ่งจากประเภทเหล่านี้โดยมีการค้างชำระ (เช่น ขายทองด้วยเงินโดยไม่มีการส่งมอบกันทันที หรือข้าวสาลีกับข้าวบาร์เลย์โดยไม่มีการส่งมอบให้แก่กันทันที แม้จะไม่มี การเพิ่มราคาจากเดิมกันก็ตาม)

2- **ริบาฟฎูล์** คือการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินกับเงิน หรืออาหารกับอาหารโดยมีการเพิ่ม (เป็นส่วนต่าง เช่น นำข้าวชนิดหนึ่งจำนวนหนึ่งลิตรมาแลกเปลี่ยนกับข้าวชนิดอื่นจำนวนหนึ่งลิตรครึ่ง เป็นต้น) ซึ่งถือเป็นสิ่งหะรอม ศาสนาได้มีหลักฐานอย่างชัดเจนถึงการห้ามริบานี้ในสิ่งหกประเภท ดังที่รอซูลุลลอฮ์ได้กล่าวว่า

«الذَّهَبُ بِالذَّهَبِ، وَالْفِضَّةُ بِالْفِضَّةِ، وَالْبُرُّ بِالْبُرِّ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ،
وَالتَّمْرُ بِالتَّمْرِ، وَالْمِلْحُ بِالْمِلْحِ، مِثْلًا بِمِثْلٍ، سَوَاءً بِسَوَاءٍ، يَدًا بِيَدٍ، فَإِذَا
اِخْتَلَفَتْ هَذِهِ الْأَصْنَافُ فَبِيعُوا كَيْفَ شِئْتُمْ إِذَا كَانَ يَدًا بِيَدٍ». أخرجہ
مسلم.

ความว่า “ทองคำแลกทองคำ เงินแลกเงิน ข้าวสาลีแลกข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ แลกข้าวบาร์เลย์ ผลอินทผลัมแลกผลอินทผลัม และเกลือแลกเกลือ ปริมาณ ต้องเท่ากัน ส่งมอบกันทันทีมือต่อมือ ดังนั้นหากสิ่งเหล่านี้ต่างประเภทกัน พวกท่านจงซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ตามต้องการตราบใดที่มีการส่งมอบมือต่อมือ” (บันทึกโดยมุสลิม 1587)

สิ่งที่อยู่ในขอบข่ายริบาฟฎูล์

- ให้เทียบเคียง(กียาส)ทุกๆ สิ่งที่มีสาเหตุแห่งริบา(อิลละฮฺ)เหมือนกันกับสิ่งหกประเภทดังกล่าวข้างต้น นั่นคือ อิลละฮฺ(สาเหตุการเป็นริบา)ของทองและเงินก็คือการเป็นเงินตรา และอิลละฮฺในสิ่งประเภทที่เหลือก็คือ การเป็นสิ่งที่ใช้ดวงและเป็นอาหาร หรือการชั่งและเป็นอาหาร
- เครื่องตวงให้ถือเครื่องตวงชาวมะดีนะฮฺเป็นเกณฑ์ ส่วนเครื่องชั่งก็ให้ยึดเครื่องชั่งของชาวมักกะฮฺ ส่วนสิ่งที่ไม่ใช่ทั้งสองที่(ไม่ได้ใช้การชั่งหรือตวง)ก็ให้ยึดธรรมเนียมปฏิบัติ และทุกๆ สิ่งที่มีการห้ามริบาฟฎูล์ก็ถือว่าห้ามริบานะสีอะฮฺเช่นกัน

3- **ริบาเงินกู้** ลักษณะของมันก็คือ การที่บุคคลหนึ่งทำการให้กู้ยืมสิ่งใดสิ่งหนึ่งแก่ผู้อื่น แล้ววางเงื่อนไขแก่เขาว่าต้องจ่ายคืนมากกว่าที่กู้ไป หรือเขาต้องให้ประโยชน์หนึ่งประโยชน์ใด เช่น ให้เขาได้อยู่อาศัยในบ้านของผู้กู้หนึ่งเดือน เป็นต้น ซึ่งริบานี้ถือว่าต้องห้าม แต่ถ้าหากเขาไม่ได้วาง

เงื่อนไขไว้แล้วผู้คู่ได้ให้ประโยชน์หรือจ่ายสิ่งที่ดีกว่าด้วย(ความสมัครใจ)ตัวเองถือว่าเป็นสิ่งที่อนุญาตและได้ผลบุญ

หุก่มของริบาฟฎัล

1- เมื่อใดที่การซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งที่เป็นประเภทเดียวกันและมีสาเหตุของริบาในตัวเองมันถือว่าการเกินเลยกัน (การแลกด้วยจำนวนที่ไม่เท่ากัน) และการไม่ส่งมอบกันทันทีถือเป็นสิ่งที่หะรอม เช่นการซื้อขายทองกับทอง ข้าวสาลีกับข้าวสาลี เป็นต้น การซื้อขายแบบนี้มีเงื่อนไขที่จะทำให้มันถูกต้อง (ตามหลักศาสนา) คือจะต้องเท่ากันในจำนวน และมีการส่งมอบกันทันที เพราะเป็นสิ่งที่มีความประเภทและสาเหตุของริบาอย่างเดียวกัน

2- เมื่อใดที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งของสองประเภทที่มีสาเหตุของริบาฟฎัลอย่างเดียวกันแต่ต่างประเภทกันถือว่าการไม่ส่งมอบกันทันทีเป็นที่ต้องห้าม ส่วนการเกินเลยกัน (การแลกด้วยจำนวนไม่เท่ากัน)เป็นสิ่งที่อนุญาต เช่นซื้อขายทองกับเงิน หรือข้าวสาลีกับข้าวบาร์เลย์ เป็นต้น ถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกัน (เช่น แลกข้าวสาลี 1 กิโลกรัม แลกกับข้าวบาเลย์ 2 กิโลกรัม) เมื่อใดที่มีการรับกันทันทีมือต่อมือ(ไม่มีการค้างกัน) เพราะทั้งสองสิ่งต่างประเภทกันแต่มีสาเหตุริบาอันเดียวกัน (คือเป็นเงินตราหรืออาหาร)

3-เมื่อใดที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งของสองประเภทที่มีสาเหตุของริบาแตกต่างกันถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกันและค้างชำระกัน เช่น ซื้ออาหารด้วยเงิน หรือ อาหารด้วยทองคำ เป็นต้น ถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกัน (เช่นข้าว 1กระสอบแลกกับเงิน 300 บาท) และอนุญาตให้มีการล่าช้าในการส่งมอบกัน (ส่งมอบข้าวสารวันนี้ แต่เงินจ่ายพรุ่งนี้หรือเดือนหน้า) เพราะสิ่งแลกเปลี่ยนทั้งสองต่างประเภทกันและมีสาเหตุแห่งริบาต่างกันด้วย

4- เมื่อใดที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างสิ่งของสองประเภทที่ไม่มีสาเหตุของริบาอยู่ในทรัพย์ทั้งสอง ถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกันและค้างชำระกัน เช่น ซื้อขายอูฐหนึ่งตัวแลกกับอูฐสองตัว หรือ เลือหนึ่งตัวแลกกับเลือสองตัว เป็นต้น ถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกันและค้างชำระกันได้

- ไม่อนุญาตให้ทำการซื้อขายของประเภทเดียวกันแต่ต่างชนิด นอกจากจะต้องมีคุณลักษณะที่เหมือนกัน ดังนั้นจึงห้ามซื้อขายผลอินทผลัมสดแลกกับผลอินทผลัมแห้ง (เป็นอินทผลัมเหมือนกันแต่ต่างชนิด อันหนึ่งสด อันหนึ่งแห้ง) เพราะของสดเมื่อแห้งลงจะมีจำนวนลดลงทำให้เกิดส่วนต่างกัน(ริบาฟฎัล)ที่ถือว่าต้องห้าม

หุก่มการซื้อขายทองรูปพรรณ

ไม่อนุญาตให้มีการซื้อขาย(แลกเปลี่ยน)เครื่องประดับเงินหรือทองคำกับสิ่งที่เป็นประเภทเดียวกันโดยมีการเกินเลยกัน (เช่น ไม่นำทองรูปพรรณชิ้นหนึ่งไปแลกด้วยทองรูปพรรณอีกชิ้น โดยที่ทั้งสองชิ้นไม่เท่ากัน) เพราะลักษณะของการผลิตสิ่งของแต่ละอันต่างกัน แต่ทางออกก็คือให้ขายของตนชิ้นนั้นด้วยเงินก่อนแล้ว แล้วเอาเงินนั้นไปซื้อเครื่องประดับ(ของอีกฝ่าย)

หุกุมการคิดดอกเบี้ยของธนาคาร

ผลประโยชน์ที่ธนาคารในปัจจุบันรับไปจากการกู้ยืมนั้นถือว่าเป็นริบาที่ห้าม และผลประโยชน์ที่ธนาคารมอบให้เพื่อตอบแทนการฝากก็เป็นริบาที่ไม่อนุญาตให้ผู้ใดใช้ประโยชน์จากมันแต่จะต้องทำให้มันหมดไป

หุกุมการฝากเงินไว้กับธนาคารในระบบดอกเบี้ย

- จำเป็นที่มุสลิมจะต้องใช้บริการธนาคารอิสลามเมื่อใดก็ตามที่เขาต้องการฝากหรือโอนเงิน แต่ถ้าหากไม่มีธนาคารอิสลามถือว่าอนุญาตให้ใช้บริการธนาคารอื่นเพราะความจำเป็นในการฝากแต่จะต้องไม่รับผลประโยชน์(ดอกเบี้ย) และการโอนกับธนาคารอื่นก็เช่นกันตราบใดที่ไม่ขัดกับบทบัญญัติศาสนา

- ถือว่าเป็นที่ห้ามสำหรับมุสลิมที่จะทำงานกับธนาคารหรือองค์กรใดๆ ที่มีการรับหรือให้ริบา(ดอกเบี้ย) และค่าตอบแทนที่ได้รับจากแหล่งดังกล่าวก็เป็นสิ่งที่ผิดหลักและเขาจะต้องถูกลงโทษจากอัลลอฮ์

จะทำอย่างไรกับทรัพย์สินที่เป็นดอกเบี้ย

ริบาถือเป็นบาปใหญ่ เมื่ออัลลอฮ์ประทานความเมตตาให้ผู้ทำริบาและเขาได้กลับตัวสู่พระองค์(เตาบัต) แต่ยังมีทรัพย์สินที่เขาได้สะสมมันมาจากการทำริบาเหลืออยู่กับเขาและเขาต้องการทำให้มันพ้นไปจากตัวเขา จะมีสองลักษณะดังนี้

- 1- ลักษณะแรกคือ ริบานั้นยังอยู่ที่บุคคลอื่นเขายังมิได้รับมันมา เขาก็จงรับเฉพาะต้นทุนของเขาและปล่อยส่วนเกินที่เป็นริบาไว้
- 2- ลักษณะที่สองคือทรัพย์สินริบาถูกรับมาแล้วอยู่ในมือเขา เขาก็ต้องไม่คืนมันแก่เจ้าของและไม่ใช้ประโยชน์จากมันด้วย เพราะมันเป็นรายได้ที่สกปรก ทางออกก็คือให้เขาบริจาคมันไป หรือใช้มันให้หมดไปกับโครงการสาธารณะประโยชน์ เช่น สร้างเสาไฟให้แสงสว่างแก่ถนน หรือสร้างถนน สร้างห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น

หุกุมการซื้อขายสัตว์

- ไม่ถือว่ามีสาเหตุแห่งริบาในการซื้อขายสัตว์ที่ยังมีชีวิตอยู่ เช่นเดียวกับสิ่งที่ซื้อขายกันด้วยจำนวน ดังนั้นจึงอนุญาตให้ซื้อขายอูฐหนึ่งตัวแลกอูฐสองหรือสามตัว แต่เมื่อใดที่มันกลายเป็นสิ่งที่ชั่งตวง (กลายเป็นเนื้อ) ก็จะมีเหตุแห่งริบา จึงห้ามซื้อขายเนื้อแพะหนึ่งกิโลกรัมแลกเนื้อแพะ

สองกิโลกรัม แต่อนุญาตให้ซื้อขายแลกเปลี่ยนเนื้อแพะหนึ่งกิโลกรัมกับเนื้อวัวสองกิโลกรัมเพราะต่างประเภทกันเมื่อใดที่มีการส่งมอบกันทันที (โดยไม่มีการค้างชำระ)

- อนุญาตให้ซื้อทองเพื่อสะสมหรือเพื่อหวังกำไร เช่นซื้อทองมาขณะที่ราคาของมันยังต่ำแล้วขายไปเมื่อราคามันเพิ่มขึ้น

หุ้กมการซื้อขายแลกเปลี่ยนเงินตราและธนบัตรต่าง ๆ

การแลกเปลี่ยน คือการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งที่เป็นเงินตรา กับเงินตราไม่ว่าจะเป็นชนิดเดียวกันหรือต่างกัน ไม่ว่าจะเป็เงินที่ทำจากทองหรือแร่เงิน หรือธนบัตรที่มีการใช้กันในปัจจุบันก็มีหุ้กมเดียวกับทองคำและเงิน เพราะเป็นเงินตรา(เป็นมูลค่า)เหมือนกัน

- เมื่อมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งที่เป็นเงินตราชนิดเดียวกัน เช่นทองคำแลกทองคำ หรือธนบัตรชนิดเดียวกัน เช่น เงินรียาลแลกกับเงินรียาล (หรือเงินบาทแลกเงินบาท) ไม่ว่าจะเป็เหรียญหรือธนบัตรจำเป็นจะต้องให้เท่ากันในเรื่องของจำนวน(20 บาทที่เป็นธนบัตร ต้องด้วยแลก 20 บาทที่เป็นเหรียญ) และต้องมีการรับกันทันทีระหว่างทั้งสองฝ่ายในที่ที่ตกลงซื้อขาย

- เมื่อมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งที่เป็นเงินตรา กับเงินตราแต่ต่างชนิดกัน เช่น ทองคำแลกเงิน หรือ เงินรียาลของซาอุดีอาระเบียแลกกับเงินดอลลาร์ของอเมริกา ถือว่าอนุญาตให้มีการเกินเลยกันเรื่องของจำนวน แต่วาญิบที่จะต้องมีการส่งมอบและรับกันทันทีระหว่างทั้งสองฝ่ายในที่ที่ตกลงซื้อขาย

- เมื่อผู้ทำการแลกเปลี่ยนทั้งสองคนแยกย้ายกันก่อนที่จะมีการส่งมอบจำนวนของทั้งหมดหรือบางส่วน (หุ้กมก็คือ) ส่วนที่ใช้ได้ก็คือเฉพาะจำนวนที่ได้มีการรับกันไปแล้วในที่ตกลงเท่านั้น ส่วนที่เหลือที่ยังไม่มีการส่งมอบและรับกันไปถือว่าเป็นโมฆะ ตัวอย่างเช่น ฝ่ายหนึ่งได้ให้เงินสกุลดีนาร์ไปหนึ่งดีนาร์เพื่อแลกกับเงินสกุลดิรฮัมจำนวนสิบดิรฮัม แต่ฝ่ายหลังขณะนั้นมีเงินอยู่เพียงห้าดิรฮัมให้ถือว่าการแลกเปลี่ยนนี้ที่ใช้ได้ก็คือจำนวนครึ่งดีนาร์เท่านั้นส่วนที่เหลือเป็นอะมานะฮ์ (เงินฝาก) ที่อยู่กับผู้ขายอีกฝ่าย